

INFLUENȚA STRUCTURILOR SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE CONTEMPORANE ASUPRA STATELOR POSTSOVIETICE CU O CAPACITATE GEOPOLITICĂ MODESTĂ

MIJA Valeriu, doctorand,

Universitatea de Stat din Moldova

Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative

Departamentul Relații Internaționale

Expert în politici de securitate, Centrul Pro Marshall din Republica of Moldova

National states with a geopolitical modest capacity are more capable to strategically adapt to international security environment than to shape or to influence it. Respectively, prospects of such states, such as the Republic of Moldova, will depend on the evolution of contemporary security environment as well as on ability to promote policies of strategic adaptation. International security environment assessment demonstrates that historical key transformations and new challenges contribute to the formation of a particular international world order with an international regime, which is a foundation of the structure of the international system. The latter, directly or indirectly, influence European and post-Soviet states. The Analysis of modern international security through the main paradigms of international relations theory determines that current European security system structure has international neoliberal regime as its foundation, which respectively influence over European small states. Meantime, the regional situation around the Republic of Moldova and Ukraine are sensitive because two different international systemic structures - EU / NATO and the CIS - have geopolitical border zone around both countries. The prospects of small states positioned within the EU systemic structure will be much similar due to international neoliberal regime's influence on states' foreign policy. The EU with its principles, norms, rules and decision-making procedures of solidarity eventually remodels European national identities and foreign policies toward collective and solidary ones. Correspondingly, foreign and security policies of most European states will be influenced by the effects of international neoliberal structure, if international status quo continues. Prospects of some former Soviet states in the contemporary international security environment can be more precisely assessed by comparing with the experience of some European states during bipolarity.

Keywords: geopolitical capacity, international security, small states

Perioada contemporană a dezvoltării securității internaționale, caracterizată ca globalizare, a revelat că amenințările și riscurile în adresa securității statelor au evoluat în unele transnaționale. De exemplu, atentatele teroriste din 2001 în SUA, din 2004 – în Spania, din 2005 – în Regatul Unit, precum și unele conflicte moderne, cum ar fi Războiul din Afganistan din 2001, Războiul din Irak din 2003, Războiul din Georgia din 2008, instabilitățile în masă în țările arabe din bazinul Mării Mediterane în 2011-12, conflictele din Siria din 2012-15 și din Ucraina din 2014-15, migrarea masivă a populației, respectiv, creșterea crimei organizate, au demonstrat că provocările contemporane diferă de cele din perioada Războiului Rece.

Așadar, amenințările transnaționale noi produc efecte asupra securității internaționale, respectiv, asupra statelor europene și postsovietice. Pentru a răspunde la provocările internaționale și a asigura securitatea națională în cadrul securității internaționale contemporane, ca tendințe începând cu sec. al XX-lea, statele folosesc metoda costului eficient pentru economiile lor naționale și, mai ales, prin eforturi colective de cooperare. În majoritatea cazurilor, statele supraputere, dar sunt precedente când și statele cu potențial mai modest, contribuie la formarea sau transformarea structurii sistemului internațional prin formarea regimurilor internaționale instituționalizate în organizații internaționale, care restrâng mediul de securitate internațională și minimalizează riscurile și amenințările.

Astfel, mediul de securitate internațională influențează procesul formării structurii sistemului internațional, având ca elemente principale sistemul internațional (regimuri și instituții internaționale de securitate: ONU, OSCE, NATO, UE ca entitate politică) și ordinea mondială (polurile de putere: China, India, SUA, Rusia, UE ca actori geostrategici) [18, p. 25]. Dar, în funcție de provocările internaționale și evenimentele, care duc la schimbarea mersului istoriei, anume polurile de putere mondială, în raza capabilităților oferite în cadrul structurii internaționale, pot avea un efect esențial asupra sistemului internațional. Totodată, mediul securității internaționale și provocările respective influențează dezvoltarea majorității statelor, inclusiv a statelor cu o capacitate geopolitică modestă. Ca urmare, Republica Moldova și alte state postsovietice se află sub efectele geopolitice și geostrategice, precum și amenințărilor transnaționale noi ale mediului de securitate internațională. În consecință, caracterul aranjamentelor internaționale (structura sistemului internațional), din punctul de vedere al regimului internațional, influențează politica statelor europene și post-sovietice. Este imperativ de a vizualiza, cum statele naționale răspund la provocările internaționale și cum se dezvoltă diferite aranjamente internaționale.

În acest context, dilema de securitate și conceptul de regim de securitate au o influență majoră asupra mediului de securitate internațională și statelor naționale [17, p. 173]. Astfel, anume din natura acestor fenomene majoritatea statelor nu au reușit să-și restrângă acțiunile lor în convingerea că alții vor proceda la fel în cadrul Războiului Rece [15, p. 127]. Anume structura realistă a sistemului internațional și inexistența regimurilor de securitate au condus la înarmare și la două războaie mondiale în sec. al XX-lea [19]. În cadrul bipolarității, multe state sesizau că lipsa de cooperare și a unui regim de securitate internațională între polurile de putere rivale în Europa, face dificilă identificarea motivelor altor state. Ca rezultat, în perioada de până la 1990, crearea regimului de securitate internațională nu a fost posibilă din cauza incapacității abandonării unilateralității de către statele mari.

De fapt, din punct de vedere istoric, criteriul principal al amenințării pentru un stat a fost războiul interstatal și anume – nivelul potențialului unui stat cu armament mai sofisticat față de altul. Acest fenomen, *dilema de securitate*, presupunea că înarmarea asimetrică a unui stat poate deveni o amenințare pentru alt(e) stat(e). După

cum menționează J. Hertz [14] și R. Jervis [16], „neclaritatea motivelor, lipsa de comunicare adecvată, înarmarea cu arme ofensive s-a aflat la baza dilemei de securitate care, de fapt, din punct de vedere istoric, impunea statele să se înarmeze pe principiul de paritate și să se pregătească de un eventual război” [18, p. 7]. În arealul european, pentru a diminua efectul dilemei de securitate, au fost efectuate câteva încercări de a crea sisteme de constrângeri ale mediului internațional, fapt care constituia reflectarea dominării paradigmei realismului politic privind războiul și pacea. Contrar, pentru securitatea națională a statelor cu o capacitate geopolitică modestă prezintă interes caracterul regimurilor internaționale care contribuie la păstrarea, reformarea sau transformarea mediului de securitate internațională.

Actualmente, în arealul european putem vorbi despre dominarea principiilor neoliberale în agenda securității internaționale. Efectuând doar content-analiza paginilor oficiale, precum și a documentelor politico-juridice ale UE [3] și NATO [2], putem conchide următoarele: în primul rând, se manifestă puterea morală a opiniei publice care joacă un rol important pe agenda statelor europene; în al doilea rând, conceptul de război interstatal a devenit neatrăgător pentru populația europeană în urma șocurilor celor două războaie mondiale; în al treilea rând, promovarea stabilității prin valori comune și spiritul de comerț au produs efecte în societățile europene să nu fie admise războaie interstatale; în al patrulea rând, diplomația și negocierile internaționale sunt relativ transparente și previzibile, fără politici care ar favoriza un război interstatal; în al cincilea rând, necesitatea păstrării unei forțe minime de autoapărare, la fel, minimalizează ideea și posibilitățile războaielor interstatale. Cu alte cuvinte, *conceptele privind securitatea cooperativă și comunitatea statelor cu un regim internațional neoliberal*, au început să joace un rol important în arealul statelor europene.

Mai mult ca atât, în cadrul structurii sistemului european fenomenele dreptului natural al omului și al cetățenilor statului sunt reflectate ca un concept de securitate individuală în cadrul securității colective, fiind în OSCE [1], UE sau NATO. Mulți adepți ai neoliberalismului și neoconstructivismului susțin că identitatea individuală și colectivă a început să joace un rol important în mediul de securitate internațională contemporană în Europa. De exemplu, în ultima declarație a Summitului OSCE de la Astana din 2010, șefii statelor au reiterat „angajamentul față de conceptul, inițiat în Actul final de securitate comprehensivă, cooperativă, egală și indivizibilă, care se referă la menținerea păcii pentru respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, precum și la legătura de cooperare economică și ecologică cu relațiile pașnice interstatale” [12].

În prezent, caracterul structurii sistemului de securitate internațională s-a transformat considerabil. Astfel, la nivel global, de rând cu amenințările și riscurile internaționale existente, se încearcă promovarea dimensiunii economice și sociale de cooperare internațională. Ele stabilesc interdependența complexă internațională și promovează o identitate social-universală. Ea, fiind liberală în esență, în concordanță

cu drepturile omului și principiile democratice de guvernare, în final, teoretic ar trebui să materializeze ideile privind comunitatea de state democratice. Realizarea ultimului concept ar consolida comunitatea de securitate, în care între state nu ar exista frica privind intențiile altuia, precum și privind câștigurile relative versus câștigurile absolute, care împiedică cooperarea internațională.

Totodată, analizând specificul arealului statelor europene și postsovietic, inclusiv al Republicii Moldova, constatăm faptul că *s-au stabilit două structuri sistemice internaționale care au o influență considerabilă asupra mediului internațional*: UE împreună cu polul de putere militară NATO și spațiul postsovietic, instituționalizat prin CSI, cu un pol de putere militar în formă de Tratatul OTSC și proiectul politic Uniunea Vamală Euroasiatică. Prin definiții, am putea să le clasificăm ca regimuri internaționale de constrângere sau de cooperare și de solidaritate, dar particularitatea regimului de securitate necesită o analiza adăugătoare.

Aspectul de securitate în aceste structuri este analizat prin prisma categoriilor de securitate colectivă și apărare colectivă, dacă ele satisfac cerințele unui regim internațional, în special, ale regimului de securitate. În cazul analizei Tratatului OTSC, semnat la Tashkent la 15 mai 1992, ghidat de către Federația Rusă, deducem că acesta prezintă o alianță de apărare colectivă, în sensul clasic, bazată pe prevederile articolului 51 al Cartei ONU, privind dreptul la autoapărare [6]. Acest tratat este o reflecție pură a timpului cu paradigma de interacțiune neorealistă. Federația Rusă a jucat un rol primordial în stabilirea acestui aranjament internațional, având motive și preferințe de a păstra securitatea frontierelor la o profunzime strategică cât mai posibilă. Republica Moldova a evitat invitația la acest regim de securitate internațională din cauza declarării neutralității permanente și conflictului transnistrean.

În același timp, stabilirea regimului internațional politico-economic sub formă de CSI pe data de 8, 21 decembrie 1991 a avut câteva scopuri strategice [9]. Primul scop l-a constituit transformarea completă a URSS, neoficial vorbind – desființarea pașnică URSS, fără conflicte majore. Putem vorbi despre învingerea periferiilor naționale asupra centrului dominant al URSS. Al doilea scop, din punct de vedere politico-juridic, a fost formarea CSI ca organizație regională de cooperare politico-economică pentru menținerea unor angajamente, semnate de URSS pe arena mondială, precum și pentru reformarea sistemului politico-economic interdependent creat pe parcursul unei perioade îndelungate de viața comună.

CSI nu poate fi clasificată pe deplin ca o securitate colectivă pentru că, din 1991 și până în prezent, în acest areal au existat multiple conflicte și războaie. Principalele dintre ele fiind conflictele militare din Abhazia, Karabahul din Munte, Crimeea, Cecenia, Osetia de Sud, Georgia, Kîrgîzstan, Transnistria, Tadjikistan, ultima fiind în Ucraina în 2014 cu multe caracteristici analogice ale precedentelor nominalizate. Mai mult ca atât, reevaluând politica externă și de securitate din 2000, Federația Rusă promovează preponderent ideea spațiilor geostrategice mari, considerând că CSI este zona sa de responsabilitate, euroasiatică, unde nu va ceda altor influențe externe. După

cum se afirmă în concepția politicii externe a Federației Ruse din 2013, privind cooperarea regională, „prioritățile (art. 42) politicii externe ruse constau în dezvoltarea cooperării bilaterale și multilaterale cu statele-participante la CSI, consolidarea în continuare a CSI [...] o sarcină prioritară (art. 44) de formare a unei Uniuni Economice Eurasiatice, concepută pentru a maximaliza nu numai utilizarea relațiilor economice reciproc avantajoase în cadrul CSI, dar, de asemenea, pentru a deveni modelul-cadru al Comunității, deschis pentru alte state. Bazându-se pe principiile universale integraționiste, uniunea nouă este concepută pentru a deveni o legătură eficientă între Europa și regiunea Asia-Pacific” [4].

În acest context, Federația Rusă promovează extensiv un regim internațional nou sub formă de Uniune Vamală Euroasiatică cu polul militar de apărare colectivă, OTSC. Evident că multe principii și reguli instituționale par a fi similare cu cele ale UE. Însă Federația Rusă este un actor asimetric prea puternic comparativ cu alți participanți ai acestui regim internațional. Mai mult ca atât, Federația Rusă nu împărtășește ideile liberale și nu promovează o identitate comună unificatoare. Fiind un stat cu regim de guvernare bazat pe valorile tradiționale ale realismului politic, Rusia propune un proiect de beneficii bazat pe cooperare economică și câștiguri economice. De asemenea, Rusia se propune ca un lider geopolitic al acestui areal, punând accentul și pe aspectul militar, OTSC (compartimentul IV al Concepției Politicii Externe a Federației Ruse privind prioritățile regionale) [4].

Într-un astfel de context, în cadrul CSI și al Uniunii Vamale Eurasiatice nu sunt excluse acte de unilateralitate în relațiile interstatale: ca exemplu, pot servi tensiunile între Kîrgîzstan, Uzbekistan și Tadjikistan cu privire la regiunea Fergana. Totodată, metodele diplomației coercitive ale Rusiei față de Georgia, Moldova, Kîrgîzstan, Ucraina reflectă rolul *hegemonic puternic* în cadrul acestei structuri a sistemului internațional. Cu alte cuvinte, în acest areal geopolitic, în urma transformării URSS, este stabilit un alt pol de putere reformat, Federația Rusă, care promovează un regim internațional structural pentru securizarea profunzimii strategice a securității naționale și interesului național. Structura este formată pe principiile paradigmei neorealismului, și numai parțial ale liberalismului, pentru a spori capacitățile regiunii de a influența mediul internațional de afaceri și de securitate.

Cauzele *dilemei de securitate* în CSI nu sunt eliminate, fapt ce conduce la suspiciunile privind preferințele între state. De exemplu, din 11 state ale CSI numai 7 state sunt parte componentă OTSC [6], iar inegalitatea economiilor statelor CSI la fel este una necoordonată. Astfel, conform indicatorilor Băncii Mondiale, în perioada 2000-2012, PIB-le în statele CSI fluctuau de la 11% până la 2%, cele mai mari și, totodată, mai vulnerabile fiind ale Azerbaidjanului, Federației Ruse și Kazahstanului [23]. Inițial, CSI apărea ca un realism defensiv, însă este important să menționăm că Federația Rusă, de rând cu alte state ale CSI, fiind nesatisfăcută de status quo-ul afacerilor internaționale, manifestă tendințe de revizionism. Nu este exclus că această structură se va schimba și va duce la principiile realismului ofensiv, ceea ce în prezent

nu are loc din cauza economiei neperformante a Federației Ruse (PIB a scăzut de la 10% în 2000 până la 3,5 % în 2015) și a potențialelor slabe ale altor state CSI.

Conform teoriei lui S. Krasner și R. Jervis, realizăm că un stat-supraputere, ca Federația Rusă, a dorit stabilirea unui regim internațional stabil în spațiul CSI; însă, multe state ale acestui areal geopolitic nu sunt satisfăcute de status quo-ul lor. Continuă să aibă loc diferite conflicte și tensiuni interstatale, de exemplu, Azerbaidjan-Armenia, Rusia-Ucraina, Rusia-Georgia, Kîrgîzstan – Tadjikistan - Uzbekistan privind Valea Fergana și resursele de apă. Mai mult ca atât, în arealul CSI, statele au diferite valori și abordări privind securitatea și cooperarea mutuală. În același timp, precedentul anexării Crimeii în 2014 cu ideea promovării *Novorosiei* în Ucraina, prin metoda războiului hibrid, susținute de elitele politice [5] și populația Rusiei, demonstrează că Federația Rusă ideologic nu crede în aspectul ne-expansiunii frontierelor sale [10]. Totodată, în arealul CSI, nu toate statele au perceput formarea regimului internațional și de securitate colectivă ca o necesitate a timpului. Din acest motiv nu sunt discutate costurile securității individuale comparativ cu securitatea colectivă. De exemplu, Republica Moldova și Turkmenistanul [8] s-au declarat state neutre, Georgia a ieșit din componenta CSI după războiul din 2008, pe când Uzbekistanul în 2012 a ieșit din componenta OTSC fără motive publice, iar Ucraina examinează acest aspect după anexarea Crimeii de către Federația Rusă în 2014.

Ca o consecință a evoluției mediului de securitate internațională în arealul european, s-au format două poluri de putere, care se completează reciproc, UE și NATO. Uniunea Europeană, fiind considerată un pol eurocentrist, evoluează ca o comunitate de state cu principii și valori exprimate expresiv liberale [6]. Acest pol are drept scop și tendința de a deveni în viitor un aranjament supranațional. Cu alte cuvinte, UE are scopul, în perspectivă, de a deveni o structură supranațională puternică, o federație sau o comunitate de state. Ca instituție internațională, UE încearcă să promoveze aspectul de securitate cooperativă.

Tot în această zonă, a evoluat și aranjamentul puternic al apărării colective sub forma NATO, care este considerat, ca pol euroatlantic [2]. Aceste două poluri se completează din două motive. Primul, din cele 28 de state ale UE, 22 sunt și membre ale NATO, ceea ce exclude principiul dublării cheltuielilor pentru securitate și apărare. Doi, UE și NATO realizează scopul principal al securității, cel al stabilității, prin specializarea acțiunilor internaționale. Există mai multe dezbateri sub aspectul geopolitic în cadrul acestor poluri de putere, de exemplu, factorul dominării SUA în afacerile europene versus alte state puternice din Europa. Sunt evidente și încercările Federației Ruse de a reduce influența puterii atlantice în Europa, precum și ultimele intenții de a sublinia necesitatea supremației Franței și Germaniei asupra structurilor transnaționale UE [7].

Ca urmare, aceste poluri de putere sunt regimuri și instituții internaționale, stabilite ca interdependență complexă, ce formează structura sistemului internațional în arealul, în care sunt poziționate state cu o capacitate geopolitică modestă. Evident, că

motivele formării acestor regimuri și instituții internaționale, UE și NATO, au fost pur pragmatice și realiste. Totuși, evoluția lor a luat o traiectorie liberală, ceea ce, în consecință, a transformat aceste aranjamente internaționale în comunități de state, cu principii de securitate cooperativă, având și alianță militară de apărare colectivă. După cum afirmă A. Stein, „instituționalizarea coordonării și colaborării poate deveni o rețineră a individualismului (statului) și conduce actorii (statele) ca să recunoască importanța maximalizării comune [21, p. 139].

Crearea NATO și UE a avut loc în scopuri pragmatice ale realismului politic, dar cu intenții liberale. NATO a constituit mai mult un pas geostrategic, care reflecta caracterul amenințărilor la adresa statelor în urma războiului mondial și începerii intensificării tensionărilor în ajunul Războiului Rece. În pofida preocupărilor NATO de amenințările convenționale tradiționale din timpul Războiului Rece, amplificate de către factorul armelor nucleare, structura acestui regim internațional a avut șansa de a materializa ideile liberalismului, privind securitatea colectivă și comunitatea de state care să nu absoarbă, dar să promoveze securitatea și identitatea comună. Putem admite o oportunitate istorică sub formă de organizație internațională a statelor liberale. În acest context, menționează A. Stein, „puterile mari pot structura deseori alegerile și preferințele puterilor mai mici, fapt ce va forma consecutiv rezultatele regionale” [21, p. 135].

Ca urmare, în cadrul Alianței create pe baza valorilor/normelor democratice liberale și a principiului de consens, este stabilit un proces de luare a deciziilor inovatoare, care presupune consultări politice de coordonare, planificare a apărării comune și deznaționalizare a apărării. Ca urmare, pe termen lung, aceste elemente inovatoare, împreună cu factorii de dezvoltare ai UE, au contribuit la formarea identității comune în timp de pace între statele democratice. Prin urmare, după dezagregarea Uniunii Sovietice în 1991, NATO, pe lângă conceptul de alianță de apărare colectivă a promovat, de asemenea, *conceptele de comunitate cu identitate de apărare comună și interdependență complexă*. Ca efect, contrar argumentului neorealismului privind caracterul efemer al alianțelor militare fără o amenințare comună, membrii organizației, pur și simplu, nu au manifestat interesul de dizolvare din cauza stabilității politice, economice și de securitate, testat în timp, și susținute de identitatea comună și valorile comune (regim internațional), precum și de un acord colectiv puternic de apărare (organizație internațională).

Inițial, UE a constituit, de asemenea, un realism politic cu idei liberale de a promova federația europeană și, totodată, de a controla resursele strategice principale ale industriilor, care sunt baza producerii armelor convenționale [20, p. 241]. Inaugurată oficial prin Tratatul de la Maastricht ca Uniune în 1993, originile UE se trag de la Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului prin Tratatul de la Paris din 1951 și Comunitatea Economică Europeană prin Tratatul de la Roma din 1958, menite să promoveze o federație de state europene, o piață economică unică, precum și să restabilească în perioada postbelică viața economică și socială devastată. Ideile

liberalismului au avut condiții să fie promovate de către Jean Monnet și Robert Schuman, promotorii Comunității Europene. După cum considera J. Monnet, „în Europa nu va fi posibilă stabilirea păcii, în cazul în care statele s-ar restabili în baza suveranității naționale, cu toate că acest lucru implică politici de prestigiu și protecționism economic. Dacă țările se vor proteja din nou una de cealaltă, va apărea din nou necesitatea de a construi armate puternice” [13, p. 47].

Astfel, reiese că *în arealul european se materializează ideile liberale prin implementarea în practică a unui regim instituționalizat în organizație internațională care schimbă identitatea și formează alte societăți în formă de comunitate de state.* După cum a fost stabilit, unul din liderii constructivismului, A. Wendt, susține că „o analiză liberală sau constructivistă puternică a acestei probleme [UE] ar sugera că patru decenii de cooperare ar putea da rezultate de creare a identității europene colective în termeni prin care statele definesc propriile lor interesele. Chiar dacă motivele egoiste au constituit punctele de plecare, procesul de cooperare tinde să redefinească aceste motive prin reconstituirea identității și intereselor în ceea ce privește noile înțelegeri subiective și angajamente” [24, p. 417]. În arealul european instituțiile create pentru a organiza coordonarea și colaborarea încep să formeze criterii pentru luarea deciziilor, precum și să canalizeze alte națiuni spre luarea în considerare a intereselor naționale ale altor state, de rând cu interesele lor [21, p. 139]. Acesta este un fenomen nou în practica internațională.

Cea mai reușită explicație a fenomenului arealului european, a fost identificată în analizele experților Școlii de la Copenhaga, care promovează aspectul securității internaționale multidimensionale cu factor uman. Ca rezultat, UE a devenit o comunitate de securitate, ca un actor independent al mediului internațional, cu o densitate înaltă de interacțiune între state [22]. Astfel, *cooperarea interdependentă în cadrul UE a format, de mai multe decenii, o identitate colectivă comună europeană care contribuie la schimbarea socială a preferințelor statelor în Europa* [24, p. 417]. Ca dovadă a eficacității acestui regim internațional instituționalizat, care determină actuala structură a sistemului internațional european, poate servi faptul că în rândul membrilor UE, dar și în Europa în ansamblu, nu s-a declanșat un război devastator timp de mai mult de șaptezeci de ani.

Aplicând teoriile lui S. Krasner și R. Jervis privind natura regimului în arealul european putem conchide următoarele. Statele-supraputere – Franța, Regatul Unit, Germania și SUA – au dorit stabilirea regimului internațional în arealul european, cu un mediu regional reglementat. Majoritatea statelor din arealul european au fost rezonabil satisfăcute de status quo-ul mediului internațional, chiar având bipolaritate cu efecte negative. Majoritatea statelor europene împărtășeau aceleași valori, privind securitatea și cooperarea politico-economică internațională, cu timpul aderând la UE și NATO. Majoritatea statelor din Europa înțelegeau că, în cadrul regimului internațional creat, nu este loc pentru violarea frontierelor stabilite după cel de-al Doilea Război Mondial, lucru confirmat prin Actul Final de la Helsinki în 1975. Astfel, revizionismul

a fost exclus din start din Europa contemporană. Formarea regimului internațional, în percepția statelor europene, a devenit unul evident, dictat de necesitatea timpului. Este clar că în cadrul UE și NATO s-a înțeles că costurile securității individuale sunt mai mari în comparație cu eforturile colective din mediul de securitate internațională restrânsă.

În concluzie, caracterul afacerilor internaționale în arealul european s-a transformat paradigmatic din neorealist în neoliberal. Ca rezultat, structura sistemică internațională stabilită în Europa produce efecte asupra statelor europene din motivul că are norme, valori, reguli și mecanisme de luare a deciziilor comune. Totodată, mediul de securitate internațional global rămâne unul instabil, dominat de paradigma neorealistă, ce influențează statele europene spre o gravitație de cooperare eurocentristă. Factorul euroatlantic (NATO) rămâne unul esențial în Europa, în special, după conflictul din Ucraina din 2014-15, crizele din statele bazinului Mării Mediterane, criza din Siria și influxul necontrolat al refugiaților în Europa din 2015, ceea ce va fi mai dificil de gestionat fără suportul statelor continentului nord-american.

Pentru Republica Moldova, pentru statele cu o capacitate geopolitică modestă, este important să perceapă că în circumstanțele contemporane, în regiunea Europei de Est evoluează două structuri sistemice internaționale, care sunt promovate de poluri de putere, UE/NATO și Federația Rusă/CSI. Aceste structuri au diferite regimuri internaționale. Astfel, reieșind din argumentul că structurile internaționale manifestă tendințe de extindere, cooperare și competiție, conflictele de interes cu rivalități între structurile identificate nu sunt excluse. Totodată, este de menționat faptul că Federația Rusă [7] privește intențiile UE sau NATO în proximitatea sa geografică cu suspiciuni și le consideră drept un risc potențial pentru securitatea națională [11]. Din această cauză, perspectivele statelor cu o capacitate geopolitică modestă, precum și ale Republicii Moldova, sunt esențial să fie permanent analizate prin prisma structurilor existente ale sistemului internațional. Corespunzător, recomandarea pentru statele cu o capacitate geopolitică modestă este să promoveze o politică externă diplomatică și activă, pentru a nu permite exploatarea sensibilității și vulnerabilității naționale. Totodată, un rol deosebit în acest context aparține guvernării politice, care trebuie să-și consacre efortul pentru sporirea rolului activ al statului în organizațiile internaționale și regionale, implicarea în interdependența economică mondială, precum și sporirea capacității statale pentru slăbirea sensibilității și vulnerabilității naționale.

Referințe bibliografice:

1. Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa. Pagina oficială: <http://www.osce.org>.
2. Organizația Tratatului Nord-Atlantic. Pagina oficială: <http://www.nato.int/>.
3. Uniunea Europeană. Pagina Oficială: http://europa.eu/index_ro.htm. Politica Externă și de Securitate. Uniunea Europeană. http://europa.eu/pol/cfsp/index_ro.htm (vizitat la 22.09.2015).

4. Концепция внешней политики Российской Федерации (утверждена 12 февраля 2013 г.). Официальный сайт Министерства Иностранных Дел Российской Федерации: http://www.mid.ru/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCkV6BZ29/content/id/122186 (vizitat 25.09.2015).
5. «Левада»: рейтинг Путина взлетел из-за крымской кампании. BBC Russian Service. http://www.bbc.co.uk/russian/russia/2014/06/140626_putin_rating_crimea (vizitat 03.10.2014).
6. Организация Договора о коллективной безопасности. Официальный сайт ОДКБ: <http://www.odkb-csto.org/>.
7. Путин В. В. Выступление и дискуссия на Мюнхенской конференции по вопросам политики безопасности. Мюнхен, 10 февраля 2007 года. Официальный сайт архива Президента России: http://archive.kremlin.ru/appears/2007/02/10/1737_type63374type63376type63377type63381type82634_118097.shtml (vizitat 03.10.2014).
8. Решение об Основных принципах участия нейтрального Туркменистана в Содружестве Независимых Государств. Единый реестр правовых актов и других документов Содружества Независимых Государств. <http://cis.minsk.by/reestr/ru/index.html#reestr/view/text?doc=1813> (vizitat 09.02.2015).
9. Содружество Независимых Государств (СНГ). Официальный сайт: <http://www.cis.minsk.by/>, <http://www.e-cis.info/>.
10. Эксперты: рейтинг Путина идет на рекорды из-за присоединения Крыма. РИА Новости. <http://ria.ru/politics/20140326/1001166771.html> (vizitat 03.10.2014).
11. Asmus R. D. A Little War That Shook the World: Georgia, Russia, and the Future of the West. Palgrave MacMillan, 2010. 254 p.
12. Astana Commemorative Declaration: Towards a Security Community. OSCE Summit in Astana, 2010. <http://www.osce.org/node/74985>(vizitat 15.07.2015).
13. Cohen R., Mihalka M. Cooperative Security: New Horizons for International Order. European Center for Security Studies George C. Marshall, Paper nr. 3, 2001. 79 p.
14. Herz J. Idealist Internationalism and the Security Dilemma. In: World Politics, vol. 2, nr. 2, 1950, p. 171–201.
15. Huld B., Lejins A. European Neutrals and the Soviet Union. Conference Papers nr. 6, 1985. The Swedish Institute of International Affairs, Stockholm, 1986. 134 p.
16. Jervis R. Cooperation under the Security Dilemma. In: World Politics, vol. 30, nr. 2, January 1978, p. 167-174.
17. Jervis R. Security Regimes. In: Krasner S.D. et all. International Regimes. Ithaca and London: Cornell University Press, 1983, p. 173-194.
18. Keohane R.O. Neo-realism and Its Critics. New York: Columbia University Press, 1986. 387 p.
19. Mija V., Teosa V. Is the Complex Interdependence the last Evolution of Globalization? In: Materialele Conferinței Științifice Internaționale „Political Science, International Relations and Security Studies,” Ediția VIII, Sibiu, May 23-25, 2014. Sibiu: Universitatea Lucian Blaga, 2014, p.165-175.
20. Oudenaren, J. V. European Integration. EUROPE TODAY, ed. Ronald Tiersky, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 1999, p. 241-272.

21. Stein A.A. Coordination and collaboration: regimes in an anarchic world. In: Krasner S.D. (ed.), *International Regimes*. Ithaca and London: Cornell University Press, 1983, p. 115-140.
22. Waever O. Insecurity, Security, and Asecurity in the Western European non-war community. In: Adler A., Barnett M. (eds). *Security Communities*. Cambridge University Press, 1998, p. 69-118.
23. World Bank. Statistics on CIS economics. Oficial web page. http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?Code=NY.GDP.MKTP.KD.ZG&id=af3ce82b&report_name=Popular_indicators&populartype=series&ispopular=y (vizitat la 28.09.2015).
24. Wendt A. Anarchy is What States Make of It. In: „*International Organization*,” vol. 46, nr. 2, spring 1992, p. 391-429.